

WSTĘP

W drugiej połowie XX wieku, po zakończeniu II wojny światowej, w państwach europejskich intensywnie zaczęła rozwijać się nurt praw społecznych i socjalnych, podyktowany potrzebą zagwarantowania tych praw zarówno na poziomie międzynarodowym, jak i konstytucyjnym. Zagwarantowanie każdemu praw socjalnych, mające swoje źródło w poszanowaniu godności ludzkiej, stało się osią powojennego ładu prawnego i politycznego w Europie. Zrealizowanie postulatu ochrony godności każdego człowieka nie jest możliwe poprzez zagwarantowanie wyłącznie praw politycznych, bez stworzenia odpowiednich warunków bytowych i ekonomicznych, umożliwiających ludziom godną egzystencję i udział w życiu gospodarczym i społecznym¹.

Taka idea znalazła odzwierciedlenie w Międzynarodowym pakcie praw gospodarczych, Społecznych i kulturalnych, który ratyfikowała także Polska w 1977 r.² Międzynarodowy pakt praw gospodarczych, społecznych i kulturalnych stanowi jeden z dwóch paktów praw człowieka, nad którymi pracę rozpoczęto już w 1947 roku. Po wielu latach pracy nad jego treścią został ostatecznie jednogłośnie przyjęty w dniu 16 grudnia 1966 roku w Nowym Jorku, razem z Międzynarodowym paktem praw obywatelskich i politycznych. Wszedł w życie 3 stycznia 1976 roku³.

Autorzy Międzynarodowego paktu praw gospodarczych, społecznych i kulturalnych podkreślili w preambule, nawiązując do Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka, że „ideał wolnej istoty ludzkiej wyzwolonej od lęku i niedostatku może być osiągnięty tylko wówczas, kiedy zostaną stworzone warunki zapewniające każdemu korzystanie z praw gospodarczych, społecznych i kulturalnych oraz z praw obywatelskich i politycznych”. Ponadto zgodnie z treścią art. 11 przedmiotowego aktu prawnego wszystkie państwa, będące stronami tej umowy, są zobowiązane do uznania prawa każdego człowieka do odpowiedniego poziomu życia, w szczególności w zakresie wyżywienia, odzieży i mieszkania oraz prawa do stałego polepszania warunków bytowych.

Podstawowym europejskim aktem prawnym dotyczącym praw społeczno-ekonomicznych obywateli Unii Europejskiej stanowi Europejska Karta Społeczna. Ta podstawowa umowa Rady Europy została otwarta do podpisu 18 października 1961 r. w Turynie, a weszła w życie dnia 26 lutego 1965 r. Polska ratyfikowała Euro-

---

¹ M. Safjan, L. Bosek, *Konstytucja RP, tom I: Komentarz*, Warszawa 2016, Legalis [data dostępu: 1.05.2023 r.].

² Międzynarodowy Pakt praw obywatelskich i politycznych otwarty do podpisu w Nowym Jorku 19 grudnia 1966 r. z dnia 19 grudnia 1966 r. (Dz.U. 1977 Nr 38, poz. 167 z późn. zm.), Legalis [data dostępu: 1.05.2023 r.].

³ United Nations High Commissioner for Refugees, Refworld | International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights, Refworld [data dostępu: 18.09.2022 r.].

pejska Kartę Społeczną w 1997 roku⁴. Karta, będąc traktatem międzynarodowym o charakterze regionalnym i generalnym, reguluje odrębny od zawartego w Konwencji katalog praw człowieka, określane ogólnie mianem praw socjalnych⁵. Gwarantuje ona szereg praw i wolności obywatelskich o charakterze społecznym. Zapewnia prawa oraz wolności obywatelskie i polityczne bez dyskryminacji ze względu na rasę, kolor skóry i płeć, religię, poglądy polityczne, pochodzenie narodowe lub społeczne. Karta gwarantuje szereg praw i wolności dotyczących sfery społecznej. Przewiduje prawo do ochrony społecznej, prawnej i ekonomicznej, definiując cele polityki społecznej, rozumianej jako zobowiązanie państw członkowskich do zagwarantowania swoim obywatelom pełnego zatrudnienia, bezpieczeństwa pracy dzięki wysokiemu poziomowi ochrony praw pracowniczych, wysokiego poziomu ochrony socjalnej oraz spójności i równości społecznej.

W polskim systemie prawnym potrzeba ochrony praw socjalnych i występujące w tym względzie tendencje w prawie międzynarodowym znalazły odzwierciedlenie w ustawie zasadniczej – w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej⁶. Środowiska naukowe w dyskusji poprzedzającej przyjęcie Konstytucji RP podkreślały, iż ochronę praw socjalnych i społecznych należy rozpatrywać w szerszym kontekście zasad ogólnych, które będą determinowały ustrój w Polsce. Zatem ustawa zasadnicza nie tylko stoi na straży i gwarantuje przestrzeganie zasad godności człowieka, lecz także zasad sprawiedliwości społecznej oraz społecznej gospodarki rynkowej⁷. Rozwój oraz wzmacnianie ochrony praw i wolności ekonomicznych i socjalnych stanowi jeden z bardzo ważnych elementów procesu „socjalizacji” godności ludzkiej. Niezbędne jest uznanie, iż prawa socjalne są także elementem tej godności i warunkiem koniecznym jej poszanowania, albowiem wolność indywidualna jednostki nie może być w pełni urzeczywistniona bez instrumentów ochrony socjalnej. Faktyczna realizacja praw socjalnych jest natomiast różna w różnych krajach i modelach politycznych, będąc przede wszystkim ściśle związana z sytuacją gospodarczą państwa i jego możliwościami budżetowymi⁸.

Prawami człowieka, zgodnie z definicją zawartą w „Międzynarodowej encyklopedii prawa publicznego”, są te wolności, środki ochrony oraz świadczenia, których respektowanie właśnie jako praw, zgodnie ze współcześnie akceptowanymi

⁴ Europejska Karta Społeczna z dnia 18 października 1961 r. (Dz.U. 1999 Nr 8, poz. 67, z późn. zm.), Legalis [data dostępu: 1.05.2023 r.].

⁵ L. Leszczyński, B. Liżewski, *Ochrona praw człowieka w Europie. Szkic zagadnień podstawowych*, Lublin 2008, s. 26.

⁶ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. Nr 78, poz. 483, z późn. zm.), Legalis, [data dostępu: 1.05.2023 r.].

⁷ L. Wiśniewski (red.), *Podstawowe prawa jednostki i ich sądowa ochrona*, Warszawa 1997, s. 87.

⁸ M. Safjan, L. Bosek, *Konstytucja RP, tom I: Komentarz*, Warszawa 2016, za: J. Ciemniewski, *Konstytucja państwa socjalnego*, s. 71; Z. Kędzia, *Kryteria kształtowania konstytucyjnego katalogu praw, wolności, obowiązków człowieka i obywatela*, Poznań 1990, s. 41; W. Łączkowski, *Ekonomiczne i socjalne prawa człowieka*, s. 39 i n, Legalis [data dostępu: 1.05.2023 r.].

wolnościami, wszyscy ludzie mogą domagać się od społeczeństwa, w którym żyją. Prawo jednego człowieka kończy się tam, gdzie zaczyna się prawo innego człowieka⁹. Prawa człowieka opisują pozycję osoby w społeczeństwie i wobec władzy – określają jej uprawnienia w stosunku do innych osób i władzy. Koncepcja tych praw opiera się na następujących założeniach: każdy posiada sferę wolności, której nie może naruszyć żadna władza, każdy może domagać się od państwa ochrony swoich praw. Prawa człowieka mogą być ograniczane, ale tylko w ściśle określonych sytuacjach, definiowanych w konstytucjach i umowach międzynarodowych dotyczących praw człowieka (potrzeba ochrony określonych wartości, ochrony bezpieczeństwa państwa i porządku publicznego)¹⁰.

Uznawanie życia człowieka za wartość skłania do jego normatywnej ochrony w zakresie zależnym od koncepcji wartości życia. Systemy normatywne, oparte na koncepcji absolutnej wartości życia, zmierzają do całkowitej jego ochrony. Natomiast systemy normatywne, skonstruowane zgodnie z koncepcją relatywnej wartości życia, dopuszczają wyjątki w zakresie tej ochrony. W obu przypadkach konieczność ochrony życia ludzkiego wynika z odwiecznych i licznych zagrożeń. Zagrożenia owe przynoszą zarówno kataklizmy natury (trzęsienia ziemi, wybuchy wulkanów, huragany, powódzie, lawiny), jak i stosunki międzyludzkie (nędza, głód, epidemie, agresja, błędy w posługiwaniu się osiągnięciami techniki)¹¹. Katalog praw człowieka nie ma charakteru zamkniętego. Wraz z postępem cywilizacyjnym nieustająco ewoluuje i zmienia się. U podłoża praw człowieka leży jego naturalna – pierwotna wobec państwa – godność i wolność. Stanowią one niekwestionowane wartości mające charakter przyrodzony, niezbywalny i nienaruszalny, choć – z całym naciskiem trzeba podkreślić – mające nie statyczny, a ewolucyjny charakter, pozwalający prawa człowieka odnieść współcześnie do licznych praw socjalnych¹².

Prawa socjalne stanowią kompleksowy zespół uprawnień, który przysługuje każdemu obywatelowi. Regulują to określone akty normatywne, które nakładają na państwo obowiązek zaspokojenia określonych potrzeb obywatela. Do praw socjalnych można zaliczyć między innymi prawo do wynagrodzenia za pracę, do urlopu, prawo do ochrony zdrowia, do świadczeń socjalnych, czy także prawo do mieszkania¹³.

Współcześnie, z powodu szybkiego rozwoju cywilizacyjnego i postępującej industrializacji, do praw o charakterze socjalnym należy zaliczyć także prawo do życia w czystym, nieskażonym środowisku. Gwarancje praw jednostki byłyby pozbawione

⁹ D.W. Bowett, *Encyclopedia of Public International Law, vol. 8, Human Rights and the Individual in International Law, International Economics Relations*, Amsterdam – New York – Oxford 1985, s. 268.

¹⁰ Ministerstwo Rodziny i Polityki Społecznej, <https://www.gov.pl/web/rodzina/prawa-czlowieka> [data dostępu: 18.11.2022 r.].

¹¹ R. Tokarczyk, *Współczesne kultury prawne*, Warszawa 2007, s. 81.

¹² W. Skrzydło (red.), E. Gdulewicz, M. Granat, W. Kręcisz, R. Mojak, W. Orłowski, S. Patyra, J. Sobczak, W. Zakrzewski, H. Zięba-Zalućka, *Polskie prawo konstytucyjne*, Lublin 1997, s. 169.

¹³ W. Muszalski, *Prawo socjalne*, Warszawa 2010, s. 5-10.

sensu, gdyby nie uwzględniały konieczności zapewnienia bezpieczeństwa ekologicznego rozumianego „jako uzyskanie takiego stanu środowiska, które pozwala na bezpieczne przebywanie w tym środowisku i umożliwia korzystanie z tego środowiska w sposób zapewniający rozwój człowieka”¹⁴. Mimo że zagrożenia dla środowiska związane są przede wszystkim z procesami technicznymi, niewystarczające jest to, by działania państwa ograniczały się tylko do ochrony opartej na środkach technicznych lub instrumentach o charakterze ekonomicznym, wymuszających stosowanie technologii przyjaznych środowisku. Znaczące ograniczenie zagrożeń ekologicznych można osiągnąć tylko za pomocą odpowiedniego prawa, wobec czego władze publiczne w ramach polityki mającej zapewnić bezpieczeństwo środowiska naturalnego powinny stanowić akty prawne, które wpływają na takie kształtowanie stosunków gospodarczych, aby powstrzymać degradację środowiska naturalnego¹⁵.

Obecnie ochrona środowiska stała się jednym z kluczowych zadań Unii Europejskiej oraz niezwykle istotnym elementem dyskusji społecznej. Państwa UE pracują nad pakietem regulacji prawnych, tzw. „Fit for 55”, w ramach polityki „European Green Deal”, których nadrzędnym i zarazem obowiązkowym unijnym celem klimatycznym jest ograniczenie emisji substancji szkodliwych o co najmniej 55% do roku 2030, a do roku 2050 uczynienie Unii neutralnej dla klimatu. „Gotowi na 55” stanowi zestaw wniosków ustawodawczych, które w określonej perspektywie czasowej mają ustanowić nowe i uaktualnić obecnie istniejące przepisy Unii Europejskiej, a w konsekwencji poszczególnych państw członkowskich, aby były one zgodne z polityką i celami klimatycznymi uzgodnionymi przez Radę i Parlament Europejski¹⁶.

Odpowiednie przepisy prawne stały się w państwach demokratycznych częścią różnych gałęzi prawa: cywilnego, karnego i administracyjnego, ze szczególnych uwzględnieniem prawa energetycznego. Powyższe regulacje istotnie dotyczą praw socjalnych, w szczególności prawa do energii ciepłej. Prawa socjalne stanowią katalog otwarty. Są to różnego rodzaju prawa ekonomiczne, socjalne i kulturalne, zapewniające jednostce rozwój fizyczny i duchowy oraz bezpieczeństwo socjalne. Nakładają na państwo obowiązki ekonomiczne i socjalne wobec obywatela. Nieustannie ewoluująca polityka socjalna państw często pomaga wielu grupom społecznym wyjść z biedy oraz urealnia równość szans, a korzystanie z praw człowieka i zdobyczy cywilizacji stało się udziałem całego społeczeństwa. Realizacja praw socjalnych sprzyja stabilności społecznej i politycznej oraz utrwaleniu ustroju demokratycznego¹⁷. W europejskich realiach rosnącego dobrobytu, w warunkach bezpieczeństwa socjalnego i rozbudowanych usług publicznych, także społeczne

¹⁴ Wyrok TK z dnia 6 czerwca 2006 roku, sygn. akt: K 23/05, OTK-A 2006, Nr 6, poz. 62.

¹⁵ B. Banaszak, *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, Warszawa 2012, Legalis [data dostępu: 1.05.2023 r.].

¹⁶ <https://www.consilium.europa.eu/pl/policies/green-deal/fit-for-55-the-eu-plan-for-a-green-transition> [data dostępu: 13.05.2023 r.].

¹⁷ J. Rawls, *Teoria sprawiedliwości*, Warszawa 1994, s. 416.

prawo do zabezpieczenia w energię cieplną stanowi jeden z elementów gwarantowanych praw socjalnych.

Zasadniczym celem niniejszej monografii jest ustalenie, czy w świetle aktualnie obowiązujących przepisów prawa w Rzeczypospolitej Polskiej istnieje prawo do energii cieplnej. Postawione pytanie badawcze ma na celu zidentyfikowanie, na podstawie regulacji dotyczących umowy na dostawę ciepła, istnienia socjalnego prawa do ciepła, a także normatywnych gwarancji i zasad jego realizacji w Rzeczypospolitej Polskiej. W oparciu o gruntowną, dogmatyczną metodę, dokonuję analizy przepisów regulujących proces i zasady zaopatrzenia odbiorców w ciepło, jako instytucji prawnej w systemie prawa cywilnego i administracyjnego, w celu ustalenia, czy każdy zainteresowany zaopatrzeniem w ciepło sieciowe, posiadający swój budynek w zasięgu sieci ciepłowniczej, ma prawo do ciepła. Niniejsza praca ma charakter monograficzny. W sposób kompleksowy omawiam w niej umowę na dostawę ciepła w odniesieniu do jej specyficznego charakteru, podkreślając społeczny aspekt umowy. Stawiam tezę, iż w polskim systemie prawnym każdemu zainteresowanemu korzystaniem z ciepła sieciowego, przy spełnieniu określonych techniczno-ekonomicznych warunków, przysługuje prawo do ciepła, jako jedno z praw obywatelskich o charakterze socjalnym, gwarantujące zachowanie zdrowia, bezpieczeństwa i godności życia. Państwo poprzez szereg regulacji ustawowych w sferze administracyjnej ingeruje w sferę cywilistycznej swobody zawierania umów o dostawę ciepła i kształtowania treści stosunku zobowiązaniowego. Ograniczenia w prowadzeniu działalności gospodarczej w zakresie wytwarzania i dostarczania ciepła, polegające na konieczności uzyskania koncesji na wytwarzanie i przesył ciepła, urzędowa regulacja maksymalnych cen za ciepło przez organ państwowy, jakim jest Prezes Urzędu Regulacji Energetyki, zaopatrzenie w energię cieplną stanowiące zadanie własne jednostek samorządu terytorialnego, przymus kontraktowy, a także szereg elementów ograniczających swobodę zmiany i wypowiedzenia umowy przez przedsiębiorstwo ciepłownicze, przesądzają o silnie społecznym charakterze umowy na dostawę ciepła. Stawiam tezę, że sfera ingerencji administracyjnego władztwa państwa w cywilistyczny wymiar umowy na dostawę ciepła jest na tyle szeroka, iż państwo gwarantuje każdemu zainteresowanemu dostęp do ciepła po akceptowalnej społecznie cenie.

Monografia obejmuje przekrojową analizę przepisów z różnych gałęzi prawa, mających zastosowanie do umowy zaopatrzenia w ciepło, determinujących jej treść, charakter, a także obowiązek jego zapewnienia, spoczywający nie tylko na wytwórcach ciepła, lecz także na jednostkach państwowych i samorządowych. W mojej pracy omawiam powołaną instytucję w sposób kompleksowy, tj. z odniesieniem się do celu i funkcji tej instytucji, a także ram prawnych, w jakie została ujęta, oraz przepisów znajdujących zastosowanie do umowy na dostawę ciepła, tak o charakterze materialnoprawnym, jak i procesowym, w szczególności regulują-

cych tryb zawierania i rozwiązywania umowy, możliwości i przesłanek jej zmiany. Zakres tematyczny obejmuje analizę zagadnienia prawa do ciepła jako jednego z praw człowieka o charakterze podstawowym.

W odniesieniu do części zagadnień związanych z umową na dostawę ciepła ukażały się opracowania w postaci komentarzy i artykułów naukowych do prawa energetycznego. Jednak problematyka prawa do ciepła nie doczekała się dotychczas monograficznego opracowania. Nie jest mi również wiadome, jakoby takie opracowanie było aktualnie w przygotowaniu. Także ta okoliczność skłoniła mnie do wyboru tego tematu, a dalej podjęcia decyzji o przygotowaniu niniejszej monografii.

Podstawową tezę, jaką przyjąłem na potrzeby przygotowania niniejszej pracy, jest, iż każdy obywatel Rzeczypospolitej Polskiej ma zagwarantowane prawo do ciepła. Prawo to stanowi element systemu zabezpieczenia socjalnego, bezpieczeństwa i ochrony zdrowia obywateli przez instytucje państwowe i samorządowe.

Zasadniczym celem niniejszej monografii, w oparciu o gruntowną, dogmatyczną metodę, jest ustalenie istnienia prawa do ciepła w polskim systemie prawnym. Cele szczegółowe są natomiast następujące:

- analiza umowy o dostawę ciepła, w kontekście jej obowiązkowego charakteru, wymogu nieprzerwanych dostaw ciepła do odbiorców,
- identyfikacja gwarancji systemowych i instytucjonalnych służących zapewnieniu każdemu zainteresowanemu obywatelowi energii cieplnej dostarczanej do jego obiektu,
- ustalenie, że prawo do ciepła stanowi jedno z praw socjalnych.

W analizie tematyki wykorzystałam przede wszystkim metodę formalno-dogmatyczną, związaną z egzegezą tekstu prawnego. Zastosowałam także metodę porównawczo-prawną, komparatystykę prawniczą. Porównanie instrumentów prawnych oraz występujących w nich rozwiązań pozwoliło na ukazanie różnic w traktowaniu prawa do ciepła w świetle regulacji cywilistycznych i administracyjnoprawnych. Rozważania zostały oparte przede wszystkim na przepisach prawa polskiego z uwzględnieniem w niezbędnym zakresie prawa Unii Europejskiej. Charakter omawianej problematyki wymagał także analizy i odniesienia się do orzecznictwa Sądu Najwyższego i sądów powszechnych, a także Sądu Ochrony Konkurencji i Konsumentów. Podstawą dociekań nad istotą prawa do ciepła była także analiza literatury polskiej i zagranicznej, przy czym uwzględniłam przede wszystkim literaturę prawniczą, a dodatkowo, w charakterze pomocniczym, dorobek nauk ekonomicznych. Odniosłam się również do praktyki wykonywania umów w zakresie ciepłownictwa, ich funkcjonowania w różnych, odmiennych sytuacjach, opierając się na konkretnych przykładach funkcjonowania przedsiębiorstwa ciepłowniczego i relacji kontaktowych z różnymi grupami odbiorców ciepła. Wyniki analizy pozwolą na ustalenie aktualnego stanu wiedzy w zakresie tematyki niniejszej pracy.

Monografia składa się z pięciu rozdziałów, które poprzedzone zostały wstępem i podsumowane w zakończeniu. W rozdziale pierwszym omówiłam zagadnienia ogólne związane z regulacjami dotyczącymi umowy na dostawę ciepła w kontekście regulacji ogólnych dotyczących umów w polskim prawie cywilnym. Przedstawiłam pojęcie oraz doktrynalny podział umów. Skupiłam się także na zasadach dotyczących zawierania umów, swobody kontraktowania, a także zwróciłam uwagę na takie kwestie jak wzorce umowne oraz na potrzeby niniejszej pracy także na szczególną formę regulacji umów zawieranych z konsumentami. Przedstawiłam najważniejsze definicje prawa energetycznego istotne z punktu widzenia niniejszych rozważań.

Rozdział drugi stanowi istotną część niniejszej książki. Omówiłam w nim bowiem zakres przedmiotowy i podmiotowy umowy na dostawę ciepła, a więc podstawowe elementy tej instytucji prawnej, odróżniające ją od pozostałych stosunków zobowiązaniowych. Szczególną uwagę poświęciłam zagadnieniom ograniczającym swobodę kształtowania treści umowy na dostawę ciepła, elementom ze sfery regulacji prawa administracyjnego i władczego, państwowego kształtowania obowiązków stron, w szczególności obowiązku zapewnienia dostaw ciepła przez przedsiębiorstwo ciepłownicze. Zasadniczy wpływ na kształtowanie wzajemnych praw i obowiązków w cywilistycznej regulacji tej umowy jest administracyjny nakaz i zakaz. Elementy obligatoryjne umowy o dostawę ciepła wynikające z prawa energetycznego narzucają szereg obowiązków na jego dostawcę, pełniąc jednocześnie funkcję ochronną dla odbiorcy ciepła. Jednocześnie nie jest dopuszczalne inne określenie parametrów dostaw, standardów obsługi odbiorców, zasad kształtowania cen i stawek za dostarczanie ciepła, które mogłyby mniej korzystnie ukształtować sytuację prawną odbiorcy ciepła.

Kolejny rozdział pracy traktuje o obowiązku zawarcia umowy i dostarczania ciepła na podstawie decyzji Prezesa Urzędu Regulacji Energetyki. Omówiłam to zagadnienie z perspektywy władczych kompetencji organu administracji rządowej wobec podmiotów wytwarzających i dostarczających ciepło, stanowiących niejednokrotnie podmiot prywatny. Szczególną uwagę zwróciłam na przesłanki wszczęcia postępowania administracyjnego w celu wydania decyzji nakazującej przedsiębiorstwu ciepłowniczemu zawarcie umowy na dostawę ciepła. Omówiłam także aspekty proceduralne związane z przedmiotowym postępowaniem zarówno na etapie postępowania przed organem administracyjnym I i II instancji, jak i w postępowaniu sądowym odwoławczym.

Rozdział czwarty monografii poświęciłam kwestiom możliwości zmiany i rozwiązania umowy na dostawę ciepła przez przedsiębiorstwo ciepłownicze. Sfera ta ma szczególne znaczenie ochronne dla odbiorcy ciepła oraz stanowi gwarancje nieprzerwanych dostaw ciepła. Skupiłam się na zagadnieniu dostosowania urządzeń odbiorczych do zmieniających się warunków dostaw, długiego okresu przygotowawczego i konsekwencji niedostosowania do zmiany parametrów dostaw

ciepła. Podkreśliłam także przesłanki i omówiłam sytuacje, w których możliwe jest złożenie przez przedsiębiorstwo ciepłownicze oświadczenia woli o wypowiedzeniu umowy na dostawę ciepła. Wskazałam także na inne sposoby i przyczyny ustania obowiązywania umowy na dostawę ciepła.

Rozdział piąty poświęciłam rozważaniom o głównych prawnych instrumentów realizacji polityki energetycznej w Polsce. Przedstawiłam i omówiłam szczególne obowiązki gminy w zakresie zaopatrzenia w energię ciepłą. Zgodnie z ustawą o gospodarce komunalnej do zakresu lokalnego działania gmin zalicza się w szczególności zadania o charakterze użyteczności publicznej, których celem jest bieżące i nieprzerwane zaspokajanie zbiorowych potrzeb ludności w drodze świadczenia usług powszechnie dostępnych. W rozdziale tym przedstawiłam także organizację branży energetycznej, mechanizmy administracyjnoprawne, za pomocą których państwo realizuje założone kierunki rozwoju branży ciepłowniczej, a także organy odpowiedzialne za kształtowanie polityki energetycznej oraz nadzór nad jej realizacją. Rozważając tematykę polityki energetycznej państwa, poddałam kompleksowej analizie szczególne wymagania, jakie ustawodawca określił dla podmiotów pretendujących do prowadzenia działalności gospodarczej polegającej na wytwarzaniu i dostarczaniu ciepła do odbiorców, w szczególności wymóg uzyskania koncesji na wytwarzanie, dostarczanie i obrót ciepłem. Omówiłam także możliwości prawne ingerencji państwa w działalność tychże przedsiębiorców w sytuacji kryzysowej, a także szczególne obowiązki nakładane na przedsiębiorstwa z branży energetycznej w celu zagwarantowania bezpieczeństwa energetycznego państwa i jego obywateli. Zwróciłam także uwagę na kolejne aspekty ograniczenia swobody prowadzenia działalności, a mianowicie na kwestie dotyczące kształtowania cen i stawek za ciepło, które ustalane są przez przedsiębiorstwo ciepłownicze w taryfie dla ciepła, a następnie w większości przypadków podlegają zatwierdzeniu przez Prezesa Urzędu Regulacji Energetyki, co stanowi przejaw kontroli państwa nad wysokością cen za energię.

W zakończeniu niniejszej pracy przedstawiłam wnioski z przeprowadzonej analizy, odpowiedź na postawioną tezę główną, z uwzględnieniem poszczególnych kwestii problemowych wymienionych we wstępie. Zaprezentowałam również moją ocenę funkcjonowania rynku ciepła, w szczególności gwarancji jego nieprzerwanych dostaw ciepła do odbiorcy. Udzieliłam odpowiedzi na kluczowe pytanie, tj. czy w polskim systemie prawnym każdemu obywatelowi przysługuje prawo do energii cieplnej, jako jedno z obywatelskich praw o charakterze socjalnym, gwarantujące zachowanie zdrowia, bezpieczeństwa i godności życia. Ponadto wskazałam na potrzebę zmian istniejących regulacji związanych z umową na dostawę energii cieplnej w kierunku poprawienia i wzmocnienia jej funkcji gwarancyjnych.